

CZU: 81'373.21:94(498.5)''06/15''

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6583853>

ETIMOLOGII TOPONIMICE ROMÂNEȘTI ÎN BANATUL MEDIEVAL.

STUDIUL DE CAZ: ETIMOLOGIA TOPONIMULUI LUGOJ

Constantin-Tufan STAN

Universitatea din Oradea

Făcând apel la instrumentele lingvistice, contextualizând informațiile și raportându-le la realitățile istoriografice, studiul își propune să surprindă procesul evolutiv al grafiei unui toponim, *Lugoj*, din Banatul medieval. Așezarea, situată într-o zonă de interferență culturală și lingvistică, a parcurs mai multe etape istorice, de-a lungul secolelor, conservând semnificații etnonimice originare românești. O întreagă pleiadă de lingviști și istorici au formulat ipoteze privind etimologia toponimului. Au fost exprimate teorii privind un posibil substrat geto-dac al etimonului, o teorie de factură latinistă, ipoteza unei pretense derivări dintr-un radical slav și o teorie care face apel la originea maghiară a etimonului. Am reținut, în studiul de față, argumentația lingvistului Simion Dănilă, care consenmează apelativul *logoj(i)*, pluralul lui *logoz*, s.m., dublet bănățean pentru *rogoz*, s.m., din vechiul slav *rogozŭ*, plantă erbacee (*carex riparia*), care poate fi întâlnită în zone mlăștinoase și locuri umede, întrebuintată la împletitul rogojinilor și la acoperitul caselor din mediul rural.

Cuvinte-cheie: Banat medieval, *Lugoj*, toponim, etimologie, ipoteze lingvistice.

**ROMANIAN TOPONYMICAL ETYMOLOGIES IN THE MEDIEVAL BANAT.
THE CASE STUDY OF THE LUGOJ TOPONYM ETYMOLOGY**

Using linguistic tools, contextualizing the information and relating it to historiographical realities, the study aims to capture the evolutionary process of the spelling of a place name, *Lugoj*, from medieval Banat. The settlement, located in an area of cultural and linguistic interference, has gone through several historical stages, over the centuries, preserving ethnonymic meanings of Romanian origin. A whole host of linguists and historians have formulated hypotheses regarding the etymology of the toponym. Theories regarding a possible Geto-Dacian substratum of the etymon, a Latinist theory, the hypothesis of a supposed derivation from a Slavic radical and a theory that appeals to the Hungarian origin of the etymon were expressed. In the present study, I have taken the argument of the linguist Simion Dănilă, which records the appellation *logoj (i)*, the plural of *logoz* Banat doublet for *rogoz*, from the old Slavic *rogozŭ*, herbaceous plant (*carex riparia*), which can be found in swampy areas and wet places, used to weave mats and to cover houses in rural areas.

Keywords: Medieval Banat, *Lugoj*, toponymy, etymology, linguistic hypotheses.

Graiul scris și rostit conservă, cu mare fidelitate, în consonanță cu acuratețea unui demers științific îndelung exersat, stratul originar (sau ceea ce numim *matrice*) al oricărui fenomen antropologic, social sau cultural. În această privință, antroponimia și toponimia reprezintă o sursă fundamentală, alături de izvoarele tradiționale ale cercetării istoriografice, în identificarea unor realități istorice din perspectivă sincronică și diacronică. În absența unor documente sau artefacte, onomastica și toponomastica (prin perpetuarea seculară a unor antroponime, etnonime, hidronime, toponime) ne pot oferi un prețios suport în reconstituirea unor episoade istorice, deslușirea unor semnificații și elucidarea unor aspecte istoriografice controversate [1, p.47-57; 2, p.85-102]. Silviu Dragomir, în cercetările sale medievistice, constrâns, uneori, de absența mărturiilor scrise, a apelat și la toponimie în încercarea de a dovedi continuitatea populațiilor romanizate din Peninsula Balcanică [3].

Studiile dedicate etimologiei denumirii vechiului *civitas* și *oppidum* al Lugojuului, aflat într-o zonă de interferență între Principatul Transilvaniei și Regatul Ungar, apoi Pașalâcul Timișoarei, după dezastrul armatei ungare la Mohács (1526) și cucerirea cetății bănățene în 1552, și Banatul Timișean, entitate administrativă constituită după Pacea de la Passarowitz (1718), exprimă etapele unor realități și evoluții istorice într-un spațiu aflat într-o perpetuă dinamică. Confirmând aserțiunea noastră, în studiu este surprinsă evoluția toponimului supus cercetării și etapele cristalizării sale în actuala expresie grafică. Diversele teorii prin care se încearcă deslușirea etimologică se constituie în fascinante incursiuni în istoriografia problemei.

O primă mărturie documentară privind existența unei cetăți a Lugojuului (într-o grafie maghiarizată) ne-a fost transmisă, în istoriografia maghiară, în urma invaziei tătarilor din anul 1241 [4]. După retragere, ca urmare a morții hanului Ogotai, regele Béla al IV-lea va iniția, în 1242, lucrări de refacere și întărire a cetăților Orșova, Mehadia, Caransebeș, Lugoj, Lipova și Somlyo (azi Semlac) [5, p.153; 6, p.147]. Episodul menționat nu este

confirmat de surse documentare certe, unii istoriografi contemporani neconsiderând acest an ca dată de referință privind prima atestare documentară a Lugojului. Szentkláray amintește despre o ipotetică vizită la Lugoj, în anul 1290, a regelui Ladislau [5, p.2]. Absența unor documente care să confirme expres evenimentele anulează, deocamdată, considerarea lor ca ani de referință în atestarea așezării.

Cea dintâi grafie cunoscută, latinizată, a numelui orașului, *Lucas*, este menționată în registrul pontifical ce ținea evidența plății decimelor (zeciuielilor) papale restante pentru anii 1332-1335, care trebuiau achitate de preoții catolici din parohiile arhidiaconatului de (Caran)Sebeș (Hodoș, Duboz, Izvin, Sebeș), în speța noastră de către *Blasius, sacerdos de Lucas* – Blaj, preot de Lugoj [7, p.148]. Lugojul este menționat în anul 1334 – prima atestare documentară, ceea ce presupune însă o mult mai mare vechime a așezării, implicit a toponimului. Episcopia Cenadului, unde se întruneau membrii Capitlului, cuprindea, așa cum rezultă din registrele de colectare din anii 1333-1335, șapte arhidiaconate (Timiș, Arad, Cenad, Torontal, Mureș, Caraș și Sebeș) cu 218 parohii și locașuri de cult. Identificarea întregului fond documentar al arhidiaconatului (o parte dintre acte s-au pierdut, s-au deteriorat sau au fost distruse după incursiunea armatei otomane în prima jumătate a secolului al XVI-lea) ar fi permis o datare timpurie a primei atestări a Lugojului. Spre exemplu, Caransebeșul, viitorul sediu, în alternanță cu cetatea Lugojului, al Banatului de Lugoj – Caransebeș, este atestat, pe baza documentelor emise de arhidiaconat și păstrate, în 1290, iar mai târziu, ca *civitas*, în 1369, *oppidum* (1422) și *civitatis regie maiestatis* (1543). Hotarele arhidiaconatului de Sebeș cuprindeau și localități limitrofe Lugojului, cum ar fi așezarea Hodoș (care avea rang de *oppidum*), Chery (azi Sacoșu Turcesc), Carașova, Duboz, Illuc (dispărut), Izvin, Toti (lângă actualul sat Sârbova) și Zerep (dispărut). Parohiile catolice Carașova și Izvin au trecut mai târziu sub jurisdicția arhidiaconatelor limitrofe Caraș, apoi Timiș [8, p.87-116; 9].

Menționarea lui *Blasius de Lucas* în registrul de evidență a colectării decimelor papale (1334).

Alte expresii grafice ale numelui orașului au fost menționate în documente și proiecții cartografice identificate de diverși autori în arhivistica Evului Mediu (planuri, hărți și atlase): *Lugas* (1368), *Lwgos* (1554), *Logos* (1564 și 1696 – un toponim identic ca exprimare grafică și pronunție cu neoașul *Logos*, s-ul final maghiar reprezentând în românește litera ș) [10, p.365; 11 p.105-106; 12], *Lugos* (1582).

Într-un tabel întocmit de geograful lugojean Șofronie Mureșan, în urma investigației sale întreprinse în biblioteci și arhive din Viena, Budapesta, România (Kriegsarchiv din Viena, Colecția Bibliotecii Naționale Austriece, Biblioteca Imperială, Colecția ducelui Albert de Saxonia, Colecția Institutului Geografic Militar, Arhivele Naționale Maghiare ș.a.), rodul cercetărilor sale concretizându-se într-o excepțională teză de doctorat, ni se propun mai multe grafii toponimice, într-o succesiune cronologică, cu indicarea anului, a autorului și a titlului proiecției cartografice: *Lugas* (1528, Lazarus, *Tabula Hungariae*), *Lugar* (1548, Jacopo Gastaldo, *Nova Tabula Polonia et Hungaria*), *Lugas* (1559, Pyrrho Ligorio, *Tabula Hungariae*), *Lugas* (1559, Antonio Lafreri, *Nova Descriptio Totius Hungariae*), *Lugas* (1566, J. Sambucus, *Transilvania*), *Lugas* (1570, W. Lazius, *Hungariae Descriptio*), *Lugaz* (1570, A. Ortelius, *Transilvania*), *Lugas* (1578, W. Lazius, *Hungariae*), *Lugas*

(1579, J. Sambucus, *Harta Ungariei și a Țărilor Române*), *Lugaz* (1592, J. Sambucus, *Hungariae*), *Lugaz* (1593, M. C. Norico, *Hungariae Totius*), *Lugas* (1596, J. A. Magino, *Transilvania et Hungaria*), *Lugas* (1597, Magini Porro, *Hungaria et Transilvania*), *Lugas* (1598, W. Lazius, *Hungariae Descriptio*), *Lugas* (1599, Bernardin Valle, *Descriptione Dell'Ongaria*), *Lugar* (1599, Gioseffo, *Descriptione della Polonia*), *Lugaz* (1620, P. Kaerius, *Nova et recens Emendata Totius*), *Lugas* (1630, H. Levinius, *Vovus Opus Geographicum*), *Lugas* (1646, P. D'Avity, *Hungariae Regnum*), *Lugatz* (1657, Zundt), *Lugas* (1664, H. Jaillot, *Carte de la Haute et Basse Hongrie, Transilvanie, Moldavie, Valachie*), *Lugas* (1665, N. Sanson, *Teatre de la Guere en Hongarie*), *Lugatz* (1684, G. Cantelli, *Corso del Danubio*), *Lugas* (1686, G. Cantelli, *La Transilvanie*), *Lugas* (1687, N. Visscher, *Totius regni Hungariae*), *Logos* (1696, N. Sanson, *Le cours du Danube*), *Lugos* (1699, J. B. Homann, *Principatus Transilvania*).

Ab initio, înaintea trecerii în revistă a principalelor opinii și teorii privitoare la originea acestui toponim, preluăm aserțiunea lingvistului Simion Dănilă (specializat în onomastică), care iterează că forma populară *Logój* „este singura fidelă pronunțării originale și de la care trebuie să pornească orice investigație cu privire la etimologia acestui toponim” [13, nr.7, p.4; nr.8, p.4; nr.9, p.4; nr.11, p.4; nr.12, p.6; nr.15, p.6; nr.16, p.6; nr.17, p.3].

Un alt autor, Nicu Dumitrescu, propune termenul geto-dac *liugas* ca substrat etimonic al numelui *Lugoj* [14, p.7].

Sigismund Schlinger [15, p.11-14] amintește mai multe etimologii formulate de alți autori, între care și etimonul dac *Lyginos* (numele unui râu aflat în teritoriul tribalilor), oprindu-se asupra etimonului *Lugos* (*Lug*), numele unui zeu celtic. Sunt enumerate mai multe toponime înrudite cu rom. *Lugoj*, care, potrivit autorului, ar proveni din acest etimon de origine celtică: *Lug(u)dunum* (cu terminația celtică *-dunum*, corespondentul dac. *-dava*), *Lugano* (din cantonul elvețian Ticino), *Lugos* (localitate aflată în provincia italiană Ravenna) și *Lugo* (capitala provinciei spaniole omonime din centrul Galiciei, anticul *Lugus Augustus*).

O ipoteză de factură latinistă, *locus* „loc”, a fost emisă de istoricul și bizantinologul lugojean Vasile Maniu [16; 17]. Aserțiunea a fost preluată de un anonim (*Lugojul, altcum Lugos și Lugas, își trage numele său de la latinul locus „locul”*). Victor Lăzărescu atribuie scrierea lui Dimitrie Teodori [18, p.7-11], care ar fi redactat-o cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la punerea pietrei de temelie a bisericii ortodoxe lugojene cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Într-un opus publicat ulterior [19], V.Lăzărescu infirmă însă această ipoteză. D.Teodori (1822-1865?), profesor la Institutul Teologic din Vârșeț, participant activ, alături de Eftimie Murgu, la acțiunile revoluționare lugojene din anul 1848, este autorul unui poem pastoral, *Eclogă*, destinat reprezentării scenice, scris în limba română cu caractere chirilice, datat 1843. Alcătuit din 3 cântece, un „chor” și o „cântare”, este considerat unul dintre primele texte în limba română destinate scenei, o ipoteză similară fiind formulată și de istoricul maghiar Frigyes Pesty ș.a. În consonanță cu această orientare latinistă, Josif Constantin Drăgan propune un alt etimon latin, *lucus* „pădure” [20, p.44-45]. Potrivit acestuia, rădăcina *lug*, *lugo* ar avea origine latină, derivând de la „un vechi *Lucus fageti*, și nu de la slavul *lug*, termen preluat din celticul *luk*”. În acest sens, este amintit orașul Lucca (Italia), așezat într-o regiune mlăștinoasă. Într-un exces de patriotism local, autorul nominalizează șapte localități cu rădăcina *lugo*: în Spania – Galicia (*Lugo*, cu origini celtice, care a derivat în timpul romanilor în *Lucus Augusti*), în Romagna – Ravenna (*Lugo*, *Lucus Dianae* în antichitate), în Franța (*Lugo*, o mică localitate lângă Bordeaux, care apare și sub grafia *Lugos*), în Corsica (*Lugo*), lângă Veneția (satul *Lugo*, aparținător de comuna Campania Lupia), Palma de Majorca (mănăstirea Lluhmayor, care ar deriva din rădăcina *lucus*) [21, p.51-53].

Frigyes Pesty se referă și la posibilitatea derivării dintr-un radical slav (*luh*, pronunțat *lug* cu sufixul maghiar *-os*) [22, p.315; 23].

Gustav Kisch avansează aceeași ipoteză [24, p.8-9; 25, p.56], dar din *lug* „mlăștină” + o variantă a sufixului maghiar *-os*, aserțiune acceptată de Iorgu Iordan [26, p.54]. Lingvistul clujean Ioan Pătruț (originar din satul Ohaba-Forgaci, lângă Lugoj) nu acceptă această ipoteză, neadmițând existența „hibridului” slavo-maghiar, care are o circulație restrânsă în limba română [27, p.223].

Este vehiculată și ipoteza originii maghiare a numelui *Lugoj* (din *lugas* „umbrar, foișor”), preluată de unii autori, între care Nicolae Drăganu [28, p.31,41,43], și dezvoltată de István Kniezsa [29, p.233]. Reținerea acestei supoziții s-a bazat pe practica administrației ungare de a utiliza forma *Lugos*.

N.A. Constantinescu propune un nou etimon: *logoș* „pitic”, care, din punct de vedere lingvistic, nu are însă relevanță [30, p.312].

Majoritatea autorilor menționați au ignorat, în formularea ipotezelor, circulația variantei populare *Logój*. Consecvent cu tradiția populară privind folosirea variantei *Logój*, Ioan Pătruț achiesează la ideea realității acestui etimon, promovat de mai mulți scriitori bănățeni în secolul al XIX-lea și în prima jumătate a celui următor: Nicolae Stoica de Hațeg [31, p.250], At.Marian Marienescu [32, p.4], P.Drăgălina [33, p.123], P.Barbu [34, p.4-5] ș.a. În prefața *Paliei de la Orăștie* (1582), Moise Pestișel, unul dintre traducători, se intitulează „propovăduitorul Evangheliei în orașul Logojului”. În 1582, anul tipăririi *Paliei*, la Caransebeș funcționa o școală de cântăreți calvini, unde dascăl era Efrem Zăcan.

Dar ceea ce a prezentat interes pe terenul dezbaterilor lingvistice onomastice a fost descoperirea universitarului clujean Ioan Pătruț, care a identificat, într-un document moldovean din secolul al XVII-lea, cuvântul *Logoj* ca antroponim. Este vorba de documentul 127 din 15 aprilie 1603/7111, emis la Iași de Ieremia Movilă [35, p.88]. Pornind de la această identificare antroponimică, I.Pătruț a propus termenul aflat în discuție ca etimon. Avansarea acestei ipoteze a fost respinsă, pe baza unei riguroase argumentații lingvistice, de profesorul belințean Simion Dănilă [13, nr.9, p.4; nr.11, p.4].

Lingvistul Simion Dănilă, cel care a dedicat un amplu și documentat studiu cercetării etimologiei toponimului *Lugoj*, a propus o nouă ipoteză [36, p.251-254]: apelativul *logoj(i)*, pluralul lui *logoz*, s.m., dublet bănățean pentru *rogoz*, s.m., din vechiul slav *rogozŭ*, „nume de plantă erbacee (*carex riparia*), care crește prin mlaștini și locuri umede, întrebuințată la împletitul rogojinilor și uneori la acoperitul caselor de la țară” [37]. Afirmatia este fundamentată științific prin faptul că „forma de plural a substantivelor și adjectivelor masculine, bazată pe alternanța consonantică *z/j* și fără *-i* scurt, ca element semivocal final, după *j*, este obișnuită în graiurile bănățene: chinez/chinej „*primar/primari*”, obraz/obraj, treaz/trej, viteaz/vitez etc.” [13, nr.12, p.6]. Două cuvinte înrudite, *logojână* „rogojină”, identificate de Lucian Costin în comuna Jena, lângă Lugoj [38, p.120], și *logojâner* „rogojinar” (cuvânt folosit într-o poveste provenind din altă localitate limitrofă, Belint), explică fondul ancestral al apelativului la care face referire S.Dănilă. Un toponim *Rogoz* (desemnând un sat de lângă Jupa, limitrof Caransebeșului, probabil Ruginosu) figurează în *Conscriptio Districtuum*, manuscris redactat între anii 1690 și 1700 (aflat în Colecția Marsigli din Bologna), citat de Frigyes Pesty [23, p.148].

Teorii similare au fost susținute, în decursul timpului, și de alți cercetători. Astfel, Nicolae Brînzeu, cărturar, prepozit capitular greco-catolic lugojean, întrebându-se care e pronunția corectă a localității (*Lugój ori Logój?*) [39, p.1], formulează o ipoteză privind etimologia numelui localității, încercând o disociere între pronunția *Lugój* și cea *Logój*, pretinzând că numele *Lugoj*, „veche așezare romană” (?), ar avea la bază rădăcina *Lug* (întâlnită și în numele localităților Lugano și *Lugdunum* – denumirea romană a Lyonului), derivată de la cuvântul latin *lucus* „pădure”, de unde ar decurge și cuvântul maghiar *lugas* (care nu trebuie confundat însă cu *Lugos*, grafie utilizată în limba maghiară pentru a desemna numele orașului). Pentru a demonstra originea românească, terminația *-j* e comparată cu cea din numele localităților Cluj și Dej.

Ion Iorgovan inițiază o polemică cu autorul acestor aserțiuni etimologice [40, p.2], în care, refuzând argumentele „filologice-latiniste” avansate de autor, respinge și teoriile asemănătoare propuse de Vasile Maniu, Mátyás Bél, Frigyes Pesty și István Iványi, care converg spre rădăcinile latine: *locus*, *lucus*, slavone: *luh*, *lug* „luncă, pădure de mlaștină”, maghiare: *lug*, *lugas*, autorul polemicii considerând că „numele topice nu sunt explicate numai de filologie, ci și de istorie și toponimie”. I.Iorgovan este de acord cu forma *Logój*, care derivă din graiul băștinașilor orășeni, care pronunță *Logój* (denumire fixată și de Victor Vlad Delamarina, care a introdus „graiul logojan” în literatura română), derivația filologică urmând traseul logic *rogoz*, *rogojină*, *logojină*, *Logoj* [41, p.91; 42, p.4; 43, p.1; 44, p.1]. Teoria lui Ion Iorgovan, formulată în interbelic, va fi reluată și dezvoltată, în deceniul nouă al secolului trecut, de Simion Dănilă, independent de cercetarea anterioară.

Concluzii

Populația autohtonă, majoritară, în pofida influenței culturale exercitate de membrii entităților habitatoionale alogene cu care a interferat (croați – în Banatul montan –, bulgari de rit romano-catolic, sârbi, maghiari, etnii de limbă germană care au colonizat spațiul geografic al Banatului după Pacea de la Passarowitz (alsacieni și lorieni, boemieni, lombardieni, cehi, slovaci), spanioli, evrei, armeni), a impus statuarea unor toponime și antroponime, care au dăinuit secole în pofida unor alterări lingvistice.

Antroponimele și toponimele prezintă un rol excepțional în cercetarea istoriografică, constituindu-se în mărturie, adevărate artefacte, ale continuității identitare, consemnând, prin particularitățile specifice onomasticii, episoade ale istoriei locale și naționale, surprinse în dinamica procesului evolutiv.

Harta lui Lazarus (1528).

Referințe:

1. TANAȘOCA, A. Contribuția lui Silviu Dragomir la cercetarea romanității balcanice. În: *Sud-estul și contextul european*, Buletin al Institutului de Studii Sud-Est Europene. Institutul de Studii Sud-Est-Europene. București, 1994, II, p.47-57.
2. VIZAUER, V. The Role of Onomastics in Researching the History of Transylvania during the 12th and 13th Century. Case study: ethnotoponymus. În: *Acta Musei Napocensis. 51. Historica*, II, 2014, Cluj-Napoca, 2015, p. 85-102.
3. POP, I.-A., ȘIPOȘ, S. (coord.). *Silviu Dragomir – 120 de ani de la naștere*. Oradea: Editura Universității din Oradea, 2011.
4. LAURIAN, A.T. *Temisiana sau scurtă istorie a Banatului Timișan*. București, 1848.
5. SZENTKLÁRAY, J. *Krassó-vármegye őshajdana*. Budapest, Az Athenaeum Irod. És Nyömdai R.T. Konyynyomlája, 1900.
6. POPOVICI, G. *Istoria românilor bănățeni*. Lugoj: Editura autorului, 1904.
7. *Monumenta Vaticana Hungariae Rationes Collectorum Pontificiorum in Hungaria*. Budapestini, 1887.
8. ȚIGĂU, D.L. Câteva considerații despre arhidiaconia de Caransebeș (secolele XIV-XVI). În: *Itinerarii istoriografice. Studii în onoarea istoricului Costin Feneșan*, volum îngrijit de Dumitru Țeicu și Rudolf Gräf. Cluj-Napoca: Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, 2011, p.87-116.
9. ȚEICU, D. *Geografia ecleziastică a Banatului medieval*. Cluj-Napoca: Presa Universitară, 2007
10. SUCIU, C. *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania*. Vol.I. București: Editura Academiei Socialiste România, 1967.
11. MUREȘAN, S. Die Frühneuzeitlichen gedruckten Karten als Quelle zur Beurkundung von Lugosch. Lugosch auf gedruckten Karten im 16. und 17. Jahrhundert [Lugojul în izvoare cartografice, sec. XVI-XVII]. În: *Lugoscher Heimatblatt*, editat de Heinrich Lay în Töging a. Inn, Germania 2006, 9.
12. MUREȘAN, S. *Banatul în cartografia secolului al XVIII-lea*. Timișoara: Partoș, 2011.
13. DĂNILĂ, S. Despre numele Lugoj (I-VIII). În: *Redeșteptarea*. Lugoj: 1991, II, nr.7, p.4; nr.8, p.4; nr.9, p.4; nr.11, p.4; nr.12, p.6; nr.15, p.6; nr.16, p.6; nr.17, p.3.
14. DUMITRESCU, N. *Mic îndreptar turistic. Lugoj*. București: Stadion, 1971.

15. Sigismund Schlinger. Despre originea numelui orașului Lugoj. În: *Noi, Tracii*, VI, 1979, 61, p.11-14.
16. MANIU, V. *Dissertațiune istorică-critică și literară [...] despre originea românilor din Dacia Trajana*. Timișoara, 1858.
17. NEUMANN, V. *Vasile Maniu – Monografie istorică*. Timișoara: Facla, 1884.
18. LĂZĂRESCU, V. Dimitrie Teodori. În: *Arcade*. Lugoj, 1991, II, p.7-11.
19. LĂZĂRESCU, V. *Lugojul și lugojenii de altădată*. Lugoj: FED, 1993.
20. DRĂGAN, J.C. *Prin Europa*. Vol.I. București: Eminescu, 1973.
21. DRĂGAN, J.C. *Prin Europa. Uitarea este, în fond, o trădare*. Vol.I. București: Europa Nova, 1997.
22. PESTY, F. *Krassó vármegye története*. Tom II, partea 1. Budapesta: Az Athenaeum R.Társ. Könyynyomdája, 1884.
23. PESTY, F. *Krassó vármegye története*. Tom II, partea 2. Budapesta: Az Athenaeum R.Társ. Könyynyomdája, 1885.
24. KISCH, G. *Das Banat im Spiegel seiner Ortsnamen*. Sibiu, 1928.
25. KISCH, G. *Siebenbürgen im Lichte der Sprache*. Leipzig: Mayer & Müller, g.m.b.h., 1929
26. IORDAN, I. *Toponimia românească*. București: Editura Academiei, 1963.
27. PĂTRUȚ, I. *Studii de limba română și slavistică*. Cluj: Dacia, 1974.
28. DRĂGAN, N. *Toponimie și istorie*. Cluj: Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1928.
29. KNIEZSA, I. *Magyarok és románok*. Vol.I. Budapesta, 1943.
30. CONSTANTINESCU, N.A. *Dicționar onomastic românesc*. București: Editura Academiei, 1963
31. STOICA DE HAȚEG, N. *Cronica Banatului*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969.
32. MARIENESCU, A.M. *Poesia populară*. Viena: Editura autorului, 1867.
33. DRĂGĂLINA, P. *Din istoria Banatului Severin*. Partea I. Caransebeș: Tipografia Diecezană, 1899
34. BARBU, P. *Porecle lugojenești – Folklor*. Cluj: Editura revistei „Societatea de mâine”, 1927.
35. *Documente privind istoria României. Veacul XVII. A. Moldova*. Vol.V (1601-1605). București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1952.
36. DĂNILĂ, S. Numele orașului Lugoj. În: *Limba română* (București), 1981, XXX, 3, p.251-254.
37. *Dicționarul Limbii Române*. Serie nouă, tomul IX – litera R. București: Editura Academiei RSR, 1975.
38. COSTIN, L. *Graiul bănățean*. Vol.II. Turnu Severin: Tipografia Luiza I. Niculescu și Ion N. Bojneagu, 1934.
39. BRÎNZEU, N. Lugoj ori Logoj? În: *Răsunetul* (Lugoj), 1946, XXV, 40, p.1.
40. IORGOVAN, I. Adevăr și lumină. Logoj! În: *Răsunetul* (Lugoj), 1946, XXV, 41, p.2.
41. MUNTEAN, V.V. *Contribuții la istoria Banatului*. Timișoara: Editura Mitropoliei Banatului, 1990.
42. BUGARIN, Gr. Originea numelui orașului Lugoj. În: *Drapelul roșu* (Timișoara), 16 iunie 1957, p.4.
43. BRANIȘTE, V. Din vorbă în vorbă. În: *Dreptatea* (Timișoara), 1894, I, 73, p.1.
44. STRĂINU, V.I. Probleme lugojene. 2. „Lugoj?”. În: *Răsunetul* (Lugoj), 1942, XXI, 8, p.1.

Date despre autor:

Constantin-Tufan STAN, doctor în muzicologie, doctorand în istorie la Facultatea de Istorie a Universității din Oradea.

E-mail: c.tufan.stan@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9327-0912

Prezentat la 19.04.2022